

TRACTATUS ILLVSTRIVM

IN VTRAQVE

TVM PONTIFICII, TVM CÆSAREI
iuris facultate Iurifconsultorum,
De Iure cognoscendo, & interpretando.

EX MVLTIS IN HOC VOLV MEN CONGESTI
additis plurimis, etiam nunquam editis, hac * nota designatis;
& multo, quàm antea emendatiores redditi,

Summarijs singulorum Tractatum locupletissimis illustrati.

INDICES ACCESSERE ITA LOCVPLETES,
vt omnes materiae quæ sparsim leguntur, facillimè distinctæ Lectoribus appareant.

TOMVS PRIMVS.

201^d appl. a. v. 946

VENETIIS, M D LXXVIII.

TRACTATVM

CELEBERRIMORVM

IN VTRAQVE TVM PONTIFICII.

TVM CAESAREI IVRIS

facultate Jurisconsultorum.

Tomus

Primus.

AYMARI RIVALLII
ALLOBROGII
IVRIS CIVILIS HISTORIAE

Libet Primus.

S Y M M A R I V M.

- 1 *Iustitia quid sit, & quatuorplex est, & quae ab alijs sit distincta virtus. Cuius species, an ne ceteris alle virtutes ei cedant.*
- 2 *Tres sint species reipublicae.*
- 3 *Regia res, qua dicitur.*
- 4 *Nomus & Nomulus qualiter a lapsu educati.*
- 5 *Reus dicitur.*
- 6 *Nomus Temporalis omnino consensu rex creatur.*
- 7 *Ad quod Nomus a calendis Januarijs incipit.*
- 8 *Tullus Hostilius a Romulo rex tertius creatur, Albanus superant.*
- 9 *Nomus Marcus de patris plebis, vox regnum accepit.*
- 10 *Tarquinius Priscus regnum qualiter accepit.*
- 11 *Servius Tullus Tarquinius Prisci gener regis opus Transquilis adeptus est.*
- 12 *Nomus quare fuit admodum, & quae prima signa cepit, & de nomo aureo, argenteo, auro ibidem n. 1.*
- 13 *Lutius Tarquinius rex tertio regni administrationem occupavit, Gabinius, per Sextum filium simulato transfugio domuit.*

Virtus Aristotelis testimonio est virtus, qua homines iusta voluntate operantur. Et est duplex, legitima & particularis. Legitima omnes complectitur virtutes, & per eam aliquae leges in omni virtute conditae, conditas decernit, & decretas cum conditis executioni mandat, studiumque in beatam vitam, & communitate bonum dirigat. Particularis autem iustitia ab alijs est virtutibus distincta species, & ei reliquae virtutes omnium Philosophorum opinione cedunt, quam specialem nomine aliqui aequitatem quoque appellant: per hanc enim mortalibus non nisi iusqueque tribuit, quo nihil est sanctius, nihil aequius, nihil quoque utilius. Ius autem cuiusque est naturalis iure cognoscitur gentium, aut citati, unde si non hanc egerit, ius fingitur officio. Sed officio iure naturali, quod nec beatitudo eidem igitur dicitur, & gentium, quo omnes humanae gentes utantur, ut scribit Vlpianus lib. Digest. primo. Contentus ero iuris civilis originem nunc inquirere, quod populus Romanus libere constituit, clarum proculdubio gens illa ante alias omnia iustitia legitima, quae tam sequi ius civile sibi constituit, ut omnes ferre gentes ad admiserit, cuius scientia (ut dixi) intelligitur: huius iuris iustitiam quoque habere & servare id est sui vnicuique tribuere poterit. Constat autem hoc ius civile Romanorum ex scripto & ex non scripto. Ius scriptum (ut Papinianus tradit) a legibus venit, plebiscitis, senatusconsultis, magistratum edictis, decretis principum & auctoritate, seu responsis prudentum. Quorum auctores & auctorem originem nunc referre est animus, quod non parum fuerit adiutorem ad ea iuris disciplinae intellegendam, si Caio nostro de origine iuris credimus.

Tres esse species reipublicae Aristoteles postremo visum est, quae sunt: Regia, Aristocratica, & Democratia. Regia est, in qua unus est dominus, Aristocratica est, in qua paucos, Democratia est, in qua multi civitatem gubernant. Regia est, in qua unus est dominus, Aristocratica est, in qua paucos, Democratia est, in qua multi civitatem gubernant. Regia est, in qua unus est dominus, Aristocratica est, in qua paucos, Democratia est, in qua multi civitatem gubernant.

desant, totidem fides praescriptis rebus publicis oppositas esse videtur, quae tyrannis oligarchia & democratia appellantur. Regia est res publica, ut particulae & distinguantur, & loquuntur, est dominatio unius non proprio, sed regni intendit boni causa. Rexque qui ei praesert, appellatur, sed tyrannis regis opposita est principatus unius suo quidem proprio & non regni subditum bono intendit, & qui ei praesert tyrannus dicitur. Secunda respublicae species, quam Aristocraticam nominamus, est, quae per se sit diolos & optimos civitas regit, huius moderatores magis raros & optimos esse. Sed in oligarchia pauci & quidem pauci, non sui dignitate bona distribucione civitate gubernant. Timocraticam vero multi mediocres respublice curant habites constitunt, qui vitam vtilitatem student & consulant, quod si plebei omnia eodem modo vacent. Democratiam constitunt. Timocratica ad usum est. Has autem tres reipublicas apud Romanos servatam fuisse, huius praesidentes iura constituisse ostendemus. Ceterum enim gentis huius Imperium Reges primum tenuisse, & ante Romulum veteris id habuisse traditur, qui est Rexa Silviae matre fuit cum Remo diceretur, quod quantum veritatis habeat, studioso huiusmodi inquiri sicut reliquimus. Dicere etiam de eo & regibus ceteris tantum prolixi e Latio, Dioniso, Eutropio, Plutarcho, Estebio & alijs historicis, quod ius Romanorum ex illis exigit, & in brevitate Cornelium sequar nepotem de vici illustribus, nisi iuris civilis facienda declaratio hic alienando prolixius scribere coegerit, hanc enim magis intendam quam in historiae contenti.

Romulus & Remus fratres partem a lupa, mox ab Auca Laurētia Faustula pastoris coniuge educati Amulio interfecto Regnum Numitori auro restituerunt. Ipsi coactis passionibus urbem condiderunt, quam Romulus vulturum dignum victor Romanum vocavit, & nequis vallum illius transiret, quod Remus transiens transiit, & ideo a Fabio cedere centurione castrorum occisus, Romulus deinde coniugij gratia septem virgines, quae praetexta ditorum, quos simulaverat, Romanos venerant. Iam legatis negatas rapuit. Hinc primum bellum continens moverant, quos Romulus subegit, mox Antiatas inde Crustum nos bellum inferentes fudit. Nonis iunium bellum esse a Sabinis ortum, inter quos & coniuges praetextae conciliavit, & seque percussio eos in urbem Romanam recepit, centum senatores, quorum consilio vteretur, deligit: & ut Fenestella de magistratibus tradit, eos ab honore patres, ab aetate senatores appellavit. Ius equitum centurias instituit de quo non Rannaricus a Tito Tacito Tacinus, a Lucio Lucio recepit appellavit. Populum in tres tribus distribuit, & singulis perfectos duces tribunos nominavit, Tribus singulas in decem curias pariter totidem curiones eis praefecit. Pomponius curias Romuli ideo dixisse scribit, quod reipublicae curiam per singulas eorum pariter in esse fecerat, & leges aliquot curias ad populum tulit. Fuerunt inde ab eo divise in curias, quae decationes dicebantur: omnium primis cum certo iure populi ageret, docuit his & alijs iuris legibus, ut mulier, quae viro per sacras leges conuicta esset, perueniret omnium, iurandi solacia esset, viroque defuncto, ut filia patri succederet, & ut filius toto vitare patris praetere foret, quae non castigare, verberare, operique dare iustitiam & occidere posset. Sed & vendere huius permittit: hanc vti decem post reges exactos in decem tabulis aliis cum legibus huius Dionysium conspulerunt. Vxor iurum relinquere aliam lege Romuli (si Plutarchus credimus) prohibuit. Sed viro viro recepta dare permittit in beneficio natorum, aut ad adulterio, aut in clauum ad liberationem deprehensa foret, quod alia quis ea repudiasset, eius copiam partem viro dari, partem Ceteri sacra esse scribit. Sanxerit etiam de mulieribus supplicium sumi, quae viam bibi, primum de ex iustitia cognatus osculum ferebant, vti vni bibi legi, non deprehendi posset, sicut e Gelio Catone & alijs didicimus, & forte propterea Celsus cum iure ad comitia huius Pontificum gratia delictum, mater osculum dedit. Insuper quantum populum in patres & plebeos Romulus iustitiam diuiserit, & huiusmodi patrocino vteretur, vicium eos proditorum lege, quae sacra.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss
Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee.

Omnes sunt Quaterniones prater Eee, Duernionem.

VENETIIS, M D LXXXIII.